

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ РОЗШИРЕНОГО ВІДТВОРЕННЯ

**ЛЕГЕЗА Д.Г., К.Е.Н.,
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ» УААН**

Наведений взаємозв'язок між конкурентоспроможністю продукції та розширеним відтворенням. Розглянуті основні складові розширеного відтворення та їх вплив на конкурентоспроможність продукції. Теоретично обґрунтовано рівень норми прибутку та рентабельності при розширеному відтворенні.

Relationship between products competitiveness and expanded reproduction is presented. The main components of expanded reproduction and their impact on competitiveness are considered. The level of margins and profitability for the enlarged reproduction is theoretically grounded.

Постановка проблеми. Ефективне виробництво, яке забезпечує підприємству економічне зростання та конкурентне місце на ринку полягає в основі розширеного відтворення. Як визначено у економічному словарі Е.Ф. Борисова "при розширеному відтворенні відбувається оновлення виробництва у все збільшуваних масштабах"[8]. Розширене відтворення забезпечує відтворення валового продукту та тих матеріальних благ, з якими пов'язане це одержання. У такому випадку дохід не тільки покриває вкладені у виробництво витрати, але й залишає задаток для наступного циклу виробництва.

Існує прямий зв'язок між відтворенням та конкурентоспроможністю продукцію. При розширеному відтворенні виробництво відбувається при постійному оновленні капіталу. Конкурентне виробництво має на увазі стале виробництво, що передбачає поступовий ріст капіталу. Тобто лише при розширеному відтворенні може здійснюватися конкурентне виробництво за таких умов, коли відбувається процес перетворення доданого продукту (вартості) у капітал. Процес нагромадження являється передумовою конкурентної позиції продукції на ринку та конкурентного стану самого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розширеного відтворення у сільському господарстві при командно-адміністративній системі розглядалися у працях І.Є. Апалькова, М.З.Бора, Г.Г. Котова, М.П. Панченка, І.Ф.Суслова, М.І, Такумбетова, І.Н Трегубова. Конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва в умовах ринкової економіки розглядалась у працях С.М. Кваши, М.І, Маліка, В.Я. Меселя-Веселяка, О.А. Нужної, В.Я, Рудьєва з боку ефективності виробництва. Сьогодні, необхідними становляться проблеми вирішення питання щодо визначення взаємозв'язку процесу розширеного відтворення та конкурентоспроможності продукції.

Формулювання цілей статті. Метою статті являється теоретичне обґрунтування питань конкурентоспроможного виробництва при розширеному відтворенні. Згідно мети дослідження були поставлені наступні завдання: визначити показники, що характеризують конкурентоспроможне виробництво при розширеному відтворенні, теоретично обґрунтувати рівень, при якому забезпечується конкурентоспроможність виробництва.

Виклад основного матеріалу. Як визначає Бархунов Н.А., індивідуальне відтворення та оновлення виробництва у межах окремого підприємства виступає частиною всього суспільного виробництва. Чим більше підприємство спрямоване на ринок тим більше воно знаходиться під впливом ціни та інших елементів ринкового механізму [2].

Як розширене відтворення так і конкурентоспроможність передбачає у процесі наявність добавленої вартості продукту, тобто прибутку, який би забезпечував подальше відтворення процесу. Але, якщо мова йде про конкурентоспроможність, то у такому випадку розширене відтворення повинно підтримуватися якісним виробництвом.

Якщо математично виразити таке мислення, то розуміється, що виробництво повинно забезпечувати прибуток, який був більше ніж собівартість виробленої продукції. Таким чином, рентабельність виробництва при розширеному відтворенні не може бути меншою ніж 100%. Однак, основний результат що характеризує ефективний виробничий процес виражається через одержання капіталу на одиницю ресурсів, у сільському

господарстві таки показником виступає норма прибутку.

Таке визначення підчеплене висновками, що наводить Башнянин І.І.: "Додаткова вартість представлена ні як приріст змінного капіталу, а як породження всього авансованого капіталу, тому набуває форму прибутку" [3].

Ринок для створення сприятливого неконкурентного середовища обумовлює функціонування агро формуваннях різних організаційно-правових форм власності, що передбачено відтворенням виробничих відносин. Апальной І.Е. та Смирнов А.С. нагадують, що такі відносини повинні базуватися на власності засобів виробництва [1, с.405]. Якщо при простому виробництві відбувається процес відшкодування через амортизаційну вартість, то при розширеному розраховується вартість фондів. В даний час більшість господарських формувань використовують у виробництві фонди, які працюють поза амортизаційні строки, що потребує їх оновлення. Задля підвищення норми прибутку необхідно надати можливість сільськогосподарським підприємствам обирати техніку, характеристики якої лежать в основі ефективного впровадження інноваційних технологій та розмірів підприємства та ресурсозабезпеченості (потужність), спеціалізації (вузько профільна техніка), кваліфікації персоналу (рівень автоматизації та комп'ютеризації). Тобто норма прибутку повинна відбивати основні фонди, що відповідають наявності ресурсів та умов виробництва на підприємстві.

На таких засадах розширене виробництво буде забезпечувати конкурентну позицію підприємства на ринку за окремими видами продукції. Звичайно норма прибутку буде залежати від галузі сільського господарства та розподілу ручного та автоматизованого труда, а також структури капіталу (фонду споживання та нагромадження). Одним із шляхів нагромадження капіталу являється його концентрація, тобто, як визначає Кушнір В.С. збільшення капіталу шляхом капіталізації частин добавленої вартості або виробництва капіталу у розширеному масштабі [5, с.103].

Конкурентний напрям розвитку аграрних формувань створює необхідність визначення структури розподілу між фондом нагромадження та фондом споживання. Стає недоцільним використання потужної техніки у фермерських господарствах, де

існує обмежена кількість ресурсів.

Визначення математичного вираження норми прибутку у розширеному відтворенні полягає у законі вартості товару

$$=C+V+M, \quad (1)$$

де С – фонд відшкодування,

V – фонд споживання,

M – фонд нагромадження.

Норма прибутку виражається через процентне відношення маси прибутку до авансового капіталу [3, с.244]

$$P = \frac{M}{C+V} \%, \quad (2)$$

Таким чином, якщо порівняти масу прибутку у двох формулах, її норма буде мати вигляд:

$$M=T-C-V, \quad (3)$$

$$P = \frac{T-C-V}{C+V} = \frac{T-1*(C+V)}{C+V} = \frac{T}{C+V} - 1 \quad (4)$$

Тобто, відношення ринкової вартості товару та фонду нагромадження капіталу та праці повинна бути більш ніж 1, що в даному випадку буде забезпечувати позитивний результат норми прибутку.

Концентрація капіталу обумовлює пряму необхідність вкладання інвестицій в основний капітал. З цього приводу фонд відшкодування буде збільшений за рахунок появи процентної ставки за інвестиції. В той же час, відсутність інвестицій може призвести до зменшення частки підприємства на ринку і тим самим, зниження його конкурентних переваг.

Таким чином, можна визначити, що складові розширеного відтворення являються основним фактором на ринку щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку, а додатковий капітал обумовлює здатність підприємства використовувати змінні та постійні витрати у виробництві. Підтверджуємо даний висновок словами Башнянина Г.І. : "При всіх інших рівних умовах, норма прибутку прямо пропорційна нормі додаткової вартості"[3].

Як визначалося вище, основна проблема полягає у розподілі

часток між фондами відшкодування та споживання. Якщо відштовхнутися від нульового відсотку норму прибутку, то відношення $m:c+v$ повинно бути як: 1:1, тобто 50:50. Звичайно, із збільшенням частки додаткової вартості збільшується норма прибутку. Кейнсіанська теорія вартості полягає у нерівномірному розподілу вартості між фондами нагромадження, споживання та відшкодування [2, с. 10].

Досліджуючи питання відтворення валового продукту Такумбетов М.І. дійшов до висновку, що кількісне збільшення любого з трьох ресурсів спонукають зростання обсягу виробництва і в той же мірі покращують використання інших двох факторів [10, с. 44]. Наприклад, розширення площі землі покращує продуктивність праці, збільшення поголів'я стада зменшують витрати праці на одиницю продукції.

Структура капіталу прямим чином залежить від організаційно-правових форм господарювання, яка виражає норми власності на землю та майно. Відкриті акціонерні товариства більш сприяють нагромадженню капіталу за рахунок вживання додаткової вартості акцій. Повертаючись до впливу економічних важелів на конкурентоспроможність виробництва, тим самим, як вже визначено, на створення розширеного відтворення, можна сказати, що використовуючи одну й ту ж саму структуру капіталу можна одержати різні результати виробництва у господарствах різних форм власності та господарювання. Зміни структури фондів розширеного виробництва (відшкодування, споживання та нагромадження) спонукає не лише екстенсивне виробництво, але й забезпечення інтенсивного розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств – поліпшення якості ґрунтів, збільшення фондів віддачі, підвищення продуктивності праці, тим самим забезпечуючи кращі конкурентні передумови для продукції на ринку.

Висновки. Розширене відтворення і конкурентоспроможність передбачає у процесі наявність доданої вартості продукту, тобто прибутку. Рентабельність виробництва при розширеному відтворенні не може бути меншою ніж 100%. Відношення ринкової вартості товару та фонду нагромадження капіталу та праці повинна бути більш ніж 1, що в даному випадку буде забезпечувати позитивний результат норми

прибутку. Якщо відштовхнутися від нульового відсотку норму прибутку, то відношення $m:c+v$ повинно бути як 1:1, тобто 50:50.

Література.

1. Апальков И.Е., Экономика, организация и планирование сельскохозяйственного производства / Апальков И.Е., Смирнов А.С. – 3-е изд доп и перераб [учебники и учеб пособия для сельхоз техникумов] - М : Колос, 1980 – 576.

2. Бархунов Н.А, Стоимостные пропорции воспроизводства в агарном секторе економике / Под ред. Бархунова Н.А, - М : ВНИИЭСХ, 2003 – 65с.

3. Башнянин Г.І. Політична економія / Башняни Г.І., Лазур П.Ю., Медведев В.С [Частина 1. Загальна економічна теорія. Частина 2 Спеціальна економічна теорія] - К : Ника – центр, 2000 – 526с.

4. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С.М. Кваша, Н.Є. Голомша // Економіка АПК. - 2006. - №5. - С.99-104

5. Кушнір В.С. Основи економічної теорії / Кушнір В.С, Мазнур Г.Є., Рижков В.Г. [навч посібник] - Харків, ХДУТСГ, 2001 – 242 с.

6. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія та механізми. [Монографія] / М.Й. Малік, О.А. Нужна – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.

7. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки / В.Я.Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – №1. – С.4 – 16.

8. Политэкономический словарь /Под ред Е.Ф. Борисова – М.: Политиздат, 1972, 367с.

9. Рувльєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід [Монографія] / В.А. Рувльєв. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2007. – 315с.

10. Такумбетов М.И. Воспроизводство валового продукта в сельском хозяйстве / Такумбетов М.И. – М : Наука, 1974 – 255с.